

INLEIDING

In de afgelopen jaren is de aandacht voor het correct waarderen en erkennen van academisch werk toegenomen. Gevallen van plagiaat, ideeëndiefstal, journalistieke misstappen, zorgen over de correcte weergave van auteurschap bij meerdere auteurs, jonge onderzoekers die hun inspanningen niet gerepresenteerd zien in de uiteindelijke resultaten, pioniers die niet worden erkend: met de voorbeelden stapelen ook de zorgen op dat de huidige regels en afspraken niet afdoende zijn. Het KNHG heeft daarom in 2021-2022 een onderzoek laten uitvoeren, om de huidige situatie en uitdagingen in kaart te brengen.

WAT IS...

- **Plagiaat:**
 - direct plagiaat is het letterlijk overnemen van teksten – zonder correcte vermelding van herkomst of de schijn wekken dat de tekst een eigen en originele bijdrage betreft.
 - indirect plagiaat is het aanpassen van teksten waarna ze als oorspronkelijk worden gepresenteerd door de auteur. Ideeëndiefstal in brede zin kan ook hiertoe gerekend worden.
- **Onethisch hergebruik:**
 - is de term die het grijze gebied aanduidt tussen correct en zorgvuldig erkennen en waarderen én (in)direct plagiaat. Er is in ieder geval sprake van onethisch hergebruik wanneer de publicatie, in welke vorm dan ook, niet de juiste weergave geeft van de inspanningen van alle betrokkenen, of dat nu wetenschappers of herinneringsactivisten zijn.

Gebruik en hergebruik zijn vaak moeilijk zonder of buiten hun context te begrijpen, en er is sprake van een glijdende schaal.

(ON)ETHISCH HERGEBRUIK VAN HISTORISCH WERK

Koninklijk
Nederlands
Historisch
Genootschap

UITDAGINGEN

- publicatiedruk en interdisciplinariteit;
- nieuwe publicatieculturen (o.a. publiceren met meerdere auteurs);
- open science;
- de publieke rol van geschiedwetenschap;
- dekolonisatie van het wetenschappelijk werkveld.

ONDERZOEKSOPZET

- literatuuronderzoek;
- interviews;
- drie enquêtes:
 - enquête onder alle KNHG-leden (1050) met een respons van 222 leden;
 - verdiepende enquête uitgezet onder 48 KNHG-leden (excl. Jong KNHG) met een respons van 27 leden;
 - verdiepende enquête uitgezet onder 181 Jong KNHG-leden met een respons van 22 leden.

CONCLUSIES

1. Onder historici bestaat onduidelijkheid over plagiaat en hergebruik door vakgenoten: zowel over de omvang van het probleem, kennis van de naleving door anderen, als het conceptuele onderscheid tussen verschillende vormen van hergebruik en plagiaat.

2. Historici zien gebruik en hergebruik als inherent aan de geschiedenis(wetenschap). Hergebruik zonder bronvermelding wordt hierin vrijwel standaard aangewezen als zeer problematisch. Bronvermelding wordt tegelijkertijd niet overal verwacht (in korte artikelen voor een breed publiek bijvoorbeeld niet), maar er zijn geen eenduidige ideeën voor regelgeving of uitgangspunten hieromtrent.

3. Historici denken overwegend positief over gezamenlijk publiceren (o.a. vanuit meerdere disciplines, maar ook tussen docenten en studenten, promotores en hun promovendi). Niettemin komen er zorgpunten naar boven omtrent het erkennen en waarderen van mede-auteurs.

4. Er bestaat veel enthousiasme over *open science* en actuele ontwikkelingen in dit veld – zowel uit het perspectief van de academie als vanuit publiekshistorici. Over de relatie tot hergebruik en plagiaat bestaan veel verschillende ideeën. Terugkerend wordt opgemerkt dat open science het opsporen van plagiaat vergemakkelijkt.

5. De kwaliteit van onderzoek en onderwijs staat door de werkdruk onder grote druk. Er is een directe koppeling tussen wetenschappelijk wangedrag en publicatiedruk, waarbij de competitie rondom de onderzoeksfinanciering dit risico op wangedrag vergroot.

6. Publieksgeschiedenis speelt een belangrijke rol in de relevantie van het vak omdat publieksgeschiedenis de kennis van geschiedenis in den brede stimuleert. Desalniettemin zet het de verhouding tussen wetenschappers en niet-wetenschappers ook onder druk omdat die laatste groep zich niet of minder gebonden voelt aan de strenge regels van gebruik, hergebruik, annotatie en methode zoals de wetenschapper dat wel is.

7. Aandacht voor gemarginaliseerde verhalen, onderwerpen en actoren kan alleen positieve vruchten afwerpen als het op een inclusieve en diverse manier gebeurt. Belangrijk hierbij is dat de rol van de betrokken gemeenschappen en hun herinneringsactivisten erkend en gewaardeerd worden door onderzoekers in de mainstream, zoals de academie.

8. Er is geen duidelijke opvatting over de wenselijkheid van het instellen van een 'toezichthouder' die plagiaatkwesties en kwesties omtrent (her)gebruik zou moeten monitoren.

AANBEVELINGEN

★ Definieer als beroepsveld/-groep helder wat het onderscheid tussen hergebruik en plagiaat is, wat ethisch is en wat niet, zodat er ook duidelijkheid kan ontstaan over regels en naleving ervan.

★ Er is behoefte aan duidelijkere kaders en regels voor het gezamenlijk publiceren door verschillende auteurs, door docenten met studenten, en door promotores en promovendi. Het KNHG, als beroepsvereniging, kan een rol spelen in de discussie hierover én in het opstellen van deze regels.

★ Denk als beroepsgroep na over de risico's die *open science* met zich meebrengt op het gebied van ongecontroleerd hergebruik van onderzoeksresultaten. Denk ook na over eventuele oplossingsrichtingen.

★ Aangezien er tegenwoordig meer en meer onderzoek wordt verricht naar gemarginaliseerde onderwerpen waarbij ook gebruik wordt gemaakt van werk door 'herinneringsactivisten' buiten de mainstream, is het van belang om de verhouding tot deze (voor)onderzoekers en activisten in ogenschouw te nemen. Daarbij is het van groot belang dit werk ook te erkennen en waarderen. Denk hier als beroepsgroep over na en ga in gesprek met deze herinneringsactivisten om hun wensen en eisen te horen

★ Aan een visie op bronvermelding buiten de academische context bestaat grote behoefte. Hier zou een taak kunnen liggen voor het KNHG.

VERANTWOORDING

Het onderzoek naar (on)ethisch hergebruik is in opdracht van het KNHG verricht in de periode september 2021 tot en met februari 2022. Het onderzoek is verricht door Sarah van der Zeijden (Universiteit Utrecht) en Willem Noordink (Rijksuniversiteit Groningen) als stage tijdens hun masterstudie geschiedenis. De onderzoeksresultaten zijn vastgelegd in een uitgebreid rapport. Deze samenvatting wordt besproken tijdens een KNHG-webinar op 29 maart 2022 en in een sessie op de Historicidagen 2022.

Beeld: Stadsarchief Amsterdam / De Arbeiderspers